

AD Excelsum Presbyteratus Ordinem eos Religiosos di predicationis officium salubriter exequendum. Si quis autem adimplere contempserit, districte subiaccioni. Archipresbyteri quoque, Plebani, & quicunque Parochiales; vel alias curam animatum habentes, Ecclesiæ quocunque modo obtineant, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus plebes sibi commissis, pro sua, & earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo ea, que scire omnibus necessarium est ad salutem; annunciodoque eis cum brevitate, & facilitate sermonis via, que eos declinare, & virtutes quas lectari oportent; ut penam eternam evadere, & Cœlestem gloriam consequi valant. Id vero si quis eorum præstare negligat; etiam si ab Episcopi iurisdictione quavis ratione exceptum se esse pretenderet; etiam si Ecclesiæ quoqñmodo exempta dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diœcesem existenti forsan annexæ; vel unius, modo reipæ in Diœcesi sint, provida pastorali Episcoporum sollicitudo non debet; ne illud impleatur. Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Itaque ubi ab Episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras Ecclesiasticas, seu alias ad ipsius Episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam si ei sic expedire vifum fuerit, ex beneficiorū fructibus alteris, qui id preferat, honesta alia merces percolatur, donec principalis ipse respicens officium suum implet. Si que vero Patriarchales Ecclesiæ repariantur subiecte Monasteris in nulla Diœcesi existentibus; si Abbatæ, & Regulares Prælati in predicatione negligentes fuerint; à Metropolitanis in quorum Provinciis Diœceses ipse sita sunt, tanquam quod hoc Sedis Apostolice delegatis compellantur, neque hujus decreti executionem consuetudo, vel exempli, aut appellatio, aut reclamatio, sine recurso impedit valeat quocunque defuper a competenti Judge, qui summati, & sola facti veritate inspecta procedat, cognitum, & decidum fuerit. Regulares vero cujuscumque ordinis, nisi a suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac deorum licentia personaliter se eorum Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere tenentur, antequam predicare incipiunt. In Ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere tenentur; sine qua in ipsius Ecclesiæ non suorum ordinum nullo modo prædicare possint. Ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant. Si vero, quod absit, predicator erötes, aut scandalis diffameretur in populo, etiam in Monasterio sive, vel alterius ordinis predict; Episcopus ei prædicationem interdicat. Quod si heretæ predicaverit, contra eum secundum iuris dispositionem, aut loci confutendum procedat; etiam si predicator ipse generali, vel speciali privilegio exemptus se esse, pretenderet. Quo casu Episcopus auctoritate Apostolica, & tanquam Sedis Apostolice delegatus procedat. Current autem Episcopi, ne quis predicator, vel ex falsis informationibus, vel alias calumniosæ vexetur, justitiae de eis conquerendi occasione habeat.

383 Hinc habes, Prælatum regularum debere primo loco, suum subditum ad Episcopum Diœcesanum mittere, in cuius Diœcesi de familia commoratur; vel ad Episcopum vicinorem, si erit in loco nullius Diœcesis; & eo absente, aut ordinationem non habente, tunc potest ad quemcumque alium Episcopum suum subditum mittere. Hac sunt disposita à S. Congr. Conc. die 15. Martii 1596, & die 1. Iunii 1638, iuxta mentem Trident. f. 23. de reform. c. 8. quæ de cœta refer P. Augustin Matthæucci in Officiali. Cœla verb. Ordines à n. 4.

PARS SECUNDA.

Examen Prædicatorum.

C A P U T I.

De Cœla efficiente Sacra Concionis.

Quid Prædicare debet.

384 **A**D Apostolicum sacre prædicationis munus ritè exercendum, tria necessario requiruntur, quorum altero deficiente, nemo prædicare debet.

Primum est irreprehensibilis vita; quia (testi Tullio) Caput est artis, dicere, quod facit. Hinc D. Hier. ad Nepotianum scribens, ait: Non confundant opera seruum tuum, nec casum in Ecclesiæ loquaris, tacitus qui facit respondet: Cur hec, que dicas, ipse non facit?

385 Secundum est solida scientia: ut scilicet omnia, que pertinent ad mysticia fidei, mandata Dei, & Ecclesiæ, vita, & virtutes, heretæ, ac erroræ opiniones, dignoscere, ac enucleare calleas: quod fati aperte praefabis, si priores tomos hujus operis familiares habebis.

Tertium est legitima missio: ministrum ut à Praelato, ad quem spectat, sit tibi commissum, vel faltem concessum; nam, ut inquit Apostolus ad Roman. 10. Quomodo predicabunt, nisi mittantur? Vide Bullam Clement. X. Superna 1670. in tom. 1. ver. De approbatione Confessarii.

APPENDIX UNICA.

Quid statutum Tridentinum circa Concionatores: notandum in primis sunt que habeat Tridentinum Sessione quinta, capite secundo de Reformatione. Hec autem habet.

Si contingit Episcopos, Archiepiscopos, &c. Legitimo detinerti impedimento, juxta formam generalis Concilii viros idoneos assumere teneantur ad hujusmo-

Item habet hac alia Tridentinum fess. 24. cap. 4. de Reformatione.

Pradicationis munus, quod Episcoporum principium est, cupiens Sancta Synodus, quo frequenter possit ad fideliū salutem exerceri, canones alias super hoc editos, sub rec. Paulo III. tripus prætentum temporum usi accommodando, mandat, ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut si legitime impediti fuerint, per eos, quos ad predicationis munus assument, in aliis autem Ecclesiis per Parochos, five iis impeditis per alios ab Episcopo impensis eorum, qui cas praefare, vel tenentur, vel solent, depurant in Civitate, aut in quocunque parte Diœcesis, censebunt expedire saltem omnibus Dominicis, & solemnibus diebus festis: tempore autem Jejuniorum Quadragesime, & Adventus Domini, quotidie vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere dixerint Sacras Scripturas, divinamque legem annuntiant; & alias quocunque id opportune fieri possidicaverint. Moneant Episcopos populum diligenter, tenetum unquamque Parochia sue interesse, ubi comode id fieri potest ad audiendum verbum Dei. Nullus autem Secularis, five Regularis, etiam in Ecclesiis suorum ordinum contradicente Episcopo prædicare praefumat. Idem etiam saltem Dominicis, & alias festis diebus pueris in singulis Parochiis fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes, diligenter ab iis ad quos spectabiliter doceri curabunt; & si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent: non obstantibus privilegiis, & confuetudinibus. In reliquis, ea, quæ de predicationis munere sub codice Paulo III. decretâ sunt, suum robur obtineant.

Addo etiam quod prædicatorum officium, ac eorum examen Constitutionem Leonis X. quæ incipit Superne; & infra hoc habet: Sacro approbante Concilio statutum, & ordinamus, ut nullus tam Clericus Secularis, quam coiunctim etiam Mendicantium Ordinis Regularis, aut quivis alius, ad quem facultas prædicandi tam de jure, quam de confutidine, vel privilegio, aut allias pertinet ad hujusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorum suum respectiæ diligenter examinatus, (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus,) ac morum honestate, etate, doctrina, probitate, prudenter, & vita exemplaritate ad illud aptius, & idoneos reperiatur, hic quocunque postea predicatoris acceleriter, de hujusmodi examine, & idoneitate sua per litteras authenticas, seu alias sui examinatoris, approbatoriisque Episcopis, & aliis locorum ordinariis fidem legitime faciat. Mandantes omnibus, qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, Euangelicam veritatem, & Sanctam Scripturam, iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem Doctorum, quos Ecclesia, vel usus diuinus approbavit; legensque haec tenus recipit, & in posterum recipiet, prædicent, & explanent, nec quicquam ejus proprio sensu contrarium, aut dissonum adjicient, sed illis semper infistant, quæ ab ipsius Sacra Scriptura verbis, & prefatorum doctorum interpretationibus, rite, & sane intellexi non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichristi Adventum, aut certum diem Judicii prædicare, vel afficer, nequamque præfumant, cum veritas dicat. Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sui potestate. Iposque, qui habentus similia affuerint, ut sunt mentiri, ac eorum causa reliquorum etiam recte prædicantium authoritati, non modicum detractum suile constet, inhibentes omnibus, & singulis Clericis Secularibus, vel Regularibus præfatis, catenique coiunctimque status, gradus, & ordinis existant, qui hoc onus assument, ne de cetero in sermibus suis publicis, alia quocunque futura ex literis sacris constantiæ prædicere, nec illa Spiritu Sancto, vel Divina revelatione se habuisse affirmare, & alienas, inaneque divinationes asseverando, aut alio modo quocunque tractanda afflunt, sed ex Divina vocis præcepto Euangelium omni creature, cum vitorum detestatione, & virtutum commendatione enucleant, & declarant, & pacem, ac dilectionem inquit à Redemptore nostro tantopere commendatam ubique faventes non scindant vestem inconfitilem Christi, sed ab Episcopo, & Prælatorum, ac aliorum superiorum eorumque status scandalosa detractione, quos coram vulgo, & laicis non modo incavet, sed etiam intemperanter reprehendunt, & mortent, & ab eis male geritorum expressis, quandoque nominibus aperta, & manifesta tedargutio abstineant. Denique constitutionem fel. rec. Clementis Papæ V. quæ incipit Religiosi, quam tenore presentum innovamus, & approbamus inviolabiliter ab eis observari debere decernimus, ut hac ratione ad utilitatem populi prædicantes, & cum domino lucrificantes talentum, quod ab illo accepterant, superluerint, & ejusdem gratiam, & gloriam consequi meantur. Ceterum quibuscum coram Dominus futura quadam in Die Ecclesiæ inspiratione revelaverit, ut per Amos Prophetam ipse promitterit, & Paulus Apostolus Prælatorum Princeps spiritum inquit nolite extingueret, proprieas nolite spernere, hos aliorum fabulosum, & mendacium gregi connuocate, vel aliter impediti minimè volumus. Extinguitur namque ipsius gratia spiritus Ambrosio teste si incipientibus loqui feror contradictione sponit; & tunc Spiritui Sancto injuria certè fieri dicitur. Et quoniam res magni momenti est, & quod non de facili credendum fit omnisi spiritui, sed sunt probandi spiritus, teste Apostolo, an ex Deo proveniant; Volumus ut lege ordinaria tales asserta inspirationes antequam publicentur, aut populo prædicentur, ex nunc Apost. Sedis examini reverente intelligantur. Quod si sine magno periculo id fieri non valeret, aut urgens necessitas aliud suaderet, tunc eodem ordine servato, ordinario loci notificant, ut ille adhibitus secum tribus, aut quatuor doctis, & gravibus viris, & hujusmodi negotio eam eis diligenter examinato, quando id expedire videbūm (super quo eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Si qui autem contra præmisorum aliquod committere quidquam ausi fuerint, ultra poenas contra tales à jure statutas excommunicationis etiam sententiam, à qua non nisi a Romano Pontifice præterquam in mortis periculo constituti, absolvit possint, eos incurare volumus. Et ut eorum exemplo alii attente similia minime auident, eis predicationis etiam officium interdicendum esse perpetuo decernimus. Non obstantibus &c. ergo &c.

Addo postrem Decretum Sacra Congregationis Concilii Trid. circa prædicantes Verbum Dei emanatum anno 1602. Congregatio Concilii consuit. Decret. 12. ver. dies etiam festi, fess. 25. de Regulari ita esse intelligentem, ut Regularium ritus illis festis semper maneat, quoad Missas celebrandas, & cetera Divina Officia, tam publicæ, quam privatum, ab ipsi Regularibus in eorum Ecclesiis persolvenda. Nec circa hanc ab Episcopis, quoquomodo quicquam in contrarium eisdem regularibus præcipi posse. Quod si de facto præceperint; Regularis nequitque ipsi Episcopis obdeteneri. Verum quod conciones, & lectiones, quæ iidem Regularis ad populum habuerint, debere se conformare Euangelio, & Epistolis, quibus Clerici Secularis utitur illis diebus festis.

Congregatio item Concilii consuit. Regulares, qui absque licentia Episcopi prædicarent in Ecclesiis, que suorum ordinum non sunt, tamen si decreto eisdem Concilii, c. 12. fess. 5. contraceperint non posse tamen puniri ab Episcopo, sed tantum à suis superioribus Regularibus.

C A P U T I I L. C A P U T I I I .
D E C A U S A F I N A L I .

Quid predicatoris finis, mutat silentem.

386 **E**sse debet, ut peccatores peccato mortui ad vitam per peccatum revocentur, & ut iusti, qui charitate vivunt, abundantius vita fruantur, iuxta illud Joan. 10. Ego veni, ut vitam habeam, & abundans habeam. A illi se signabat finis ordinis.

C A P U T I I I . C A P U T I I I .
D E C A U S A M A T E R I A L I .

Quid predicatori debet.

387 **P**redicationis materia est verbum Dei: Predicabam, dixit Apostolus, 2. ad Tim. 4. Confessarii.

Sit autem hoc verbi Dei prædicatione (ut suos fratres moneret Seraphicus P. S. Franciscus) in annunciendo *virtutem & virtutem, penam & gloriam*.

**QUIBUS REBUS FULCIRI DEBEAT
VERBUM DEI. ET QUO
ORDINE.**

388 Cum Verbum Dei prædicamus, firmis doctrinis fulcire dicta nostra debemus, ut audiendum corda moveat possimus. Primum fulcimentum est *Auctoritas Sacra Scriptura*, in aliquo ex quatuor sensibus interpretata (ut infra) pro cuius interpretatione Sanctorum Patrum instrumentum utriusque est, ne in errore incidamus. Unde secundum fulcimentum esse debent *Sententiae Sanctorum Patrum*, & *Concilia*. Tertium *Rationes*. Quartum *Similitudines*. Quintum *Exemplum*.

DE SACRA SCRIPTURA.

389 Sacra Scriptura, cuius author est Spiritus Sanctus, duas habet partes, Verus scilicet, & Novum Testamentum. Utrumque subdividitur in quatuor partes, in libros nemp legales, historiales, sapientiales, & Propheticales. In veteri testamento *Legales* sunt quinque libri Moysis, videlicet, *Genesis*, *Exodus*, *Leviticius*, *Numeri*, *Deuteronomium*. *Historiales* sunt decem in veteri testamento dispersi. *Sapientiales* sunt quinque, *Proverbia*, *Ecclesiastes*, *Canticum Canticorum*, *Sapientia*, & *Ecclesiasticus*. *Propheticales* sunt sex, quatuor Prophetæ majores, *Ilaias*, *Jeremias*, *Ezechiel*, & *Daniel*, liber duodecim Prophetarum, & liber *Psalmarum*.

390 In novo Testamento libri *Legales* sunt quatuor Evangelia. *Historiales* sunt Actus Apostolorum. *Sapientiales* Epistola Apostolorum; & tandem *Propheticales* Apocalypsi B. Joan. Apostoli. Qui omnes libri numerantur à Concil. Trid. fest. + & secundum vulgatam Divi Hieronymi sunt de fide tenendi; translatio vero septuaginta Interpretum non est de fide; est tamen majoris auctoritatis, quam aliorum translationum.

391 Libri Sacra Scriptura dicuntur Canonici, quia continent regulam, quam sequi debemus in materia fidei, & morum; & quia sunt relati & à Sancta Ecclesia recepti inter Catalogum librorum divinorum, seu à Deo inspiratorum; Canon enim regulam significat, & Catalogum. Libri autem Canonici ex Decret. Trident. fest. 4. sunt *Genesio*, *Exodo*, *Levitico*, *Numeri*, *Deuteronomio*, *Iesse*, *Judices*, *Rub*, quatuor libri *Regum*, duo *Paralipomenon*, duo *Esdras*, *Tobies*, *Judith*, *Effes*, *Job*, *Psalterium*, *Proverbia*, *Ecclesiastes*, *Canonic*, *Sapientia*, *Ecclesiastica*, quatuor majorum Prophetarum, duodecim minorum, duo libri *Machabearum*. Hi ex veteri Testamento. Ex Novo vero Quatuor Evangelia, *Actus Apostolorum*, quatuordecim Epistole Pauli, tres *Ioannis*, duo *Petri*, una *Jacobi*, una *Juda*, *Apocalypsis Iohannis*. Adeoque qui prefatos libros pri facit, & *Canonicos*, seu à Deo inspiratis non suscepit, raut qui aquam veritatem in illis contentam v. gr. In principio creatus Deus Caelum, & terram, negavit, et hereticus. Alii duo libri, nemp tertius, & quartus *Eldas*, id est ab Ecclesia recepti pro *Canonicos*; sunt tamen magna auctoritatis, quoniam à nonnullis *Sanctis Patribus* citantur, & à *Sixto V.* in factis Biblio post libros *Canonicos*, una cum oratione *Manasse* fuerunt appositi.

DEFINITIONES.

392 Sacra Scriptura est liber vite scriptus inus, & foris. Ita Lyranus noster in Prologo; que definitio est desumpta ex illo Apocalypsi, cap. 5. Et vidi in dextera sedenis supra thronum librum scrip-
tum inus, & foris.

Dicitur *Liber vite*, quia vitam tribuit eam bene exponentibus, & operibus exequentibus, juxta illud Ecclæstici, cap. 24. *Qui eluidant me, vitam aeternam habeant*. Dicitur *scriptus inus*, & *foris*, ut per ly inus significetur sensus spiritualis, & per ly foris sensus literalis.

393 Sensus sacra Scriptura est ille, qui est intentus à

**DOCTRI-
NA.**

Spiritu Sancto, qui est author, & causa principalis Sacrae Scripturae, prædeterminans saltem moraliter Sacros Scriptores, qui sunt causa minùs principalis.

394 Unus sensus Sacrae Scripturae in prima sui di-

visione est duplex, *Litteralis*, & *spiritualis*, seu *mysticus*; *Litteralis* est illa significatio prima, quæ voces significant, ad quas significandas sunt impositæ, ut in Deuteronom. cap. 6. *Audi Israhel: Dominus Deus noster, Dominus nunc est*. *Spiritualis*, seu *mysticus*, & *metaphoricus* est illa significatio, quæ res per voces significatae rufus significant per similitudinem, & figuram; ut Matth. 5. *Si manus tua scandalizat te, absconde eam, & projice ab te*. Ubi per manus abscondit intelligitur amicus, qui scandalum afferit, & est causa ruine, cuius familiaritatem homo debet abscondere a se, unde sensus *litteralis* a *mystico* differt per hoc, quod in *litterali* significatio attenditur à voce, in *mystico* vero à re.

395 Sensus *litteralis*, est duplex, *historicus*, & *parabolicus*. *Historicus* est ille, quo aliqua significatur historia, ut preferitur in libris Regum, & Machabearum contingit: *Parabolicus* est ille, quo aliqua significatur parabolæ, seu comparatio, ut patet in Euang. de Patriarchis. *Sensus mysticus* est triplex, *Allegoricus*, *Tropologicus*, seu *Moralis*, & *Anagogicus*.

SUMMA DIVISIONIS.

396 Hinc summatum sensus Sacrae Scripturae sunt quatuor, nemp *Litteralis*, *Allegoricus*, *Tropologicus*, & *Anagogicus*, qui sensus explicantur his verbis:

*Littera gesta docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quid render Anagogia.*

Sensus igitur *Litteralis* res accipit, prout verba ipsa significant. *Sensus Allegoricus*, ostendit nobis, quid sit credendum, quia tendit circa credibilitatem; dicitur *Allegoricus* à nomine Greco *Allon*, quod est *Alienum*, & à *Logos*, quod est *sermo*, quasi sit alienus sermo ab eo, quem voces sonant. *Tropologicus*, seu *moralis* quid agendum, quia tendit circa moraliter agenda: dicitur *Tropologicus* à nomine Greco *Tropos*, quod est *Conversio*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit sermo conversus ad animæ edificationem, & moralum informationem.

Anagogicus demum, quid sit sperandum, quia tendit circa spem in aeterna beatitudine. Dicitur *Anagogicus* à nomine Greco *Ana*, quod est *sursum*, & *Ago*, quod est *adducere*, quasi sit sursum ducio, seu locutio de terrenis, quibus significantur celestia.

397 Ex E. M. P. L. U. M. *Hierusalem*.

398 Sacra Scriptura est liber vite scriptus inus, & foris. Ita Lyranus noster in Prologo; que definitio est desumpta ex illo Apocalypsi, cap. 5. Et vidi in dextera sedenis supra thronum librum scrip-
tum inus, & foris.

SENSUS ACCOMMODATIUS.

399 Es, qui quis Sacram Scripturam proprie mente sensu accommodat.

Sic Orator in nova electione Dicis cuiusdam Reipublice, cui nomen erat *Prospex*, ulis est versu Psalm. 44. *Intende prospex, prospex, & regna*: utendo equivoco adverbii in nomen. Et aliud ad exprimendam Principalem conventionem circa Monarchie Hispanie partitionem, & Dei in expectatam providentiam in ea conservanda in columni cum constitutione Regis, usus est illo Psalm. 2.

Qui

*Qui habitat in celis, irridebit eos. Ego autem confi-
tuimus sum Rex ab eo.*

At Sacer Orator abstinerre debet à sensu accommodatio-
ne, qui non sit sensus virtutis, & unus ex quatuor.

QUÆRES.

399 An in omnibus locis Sacra Scriptura reperi pos-
sunt omnes quatuor sensus?

Resp. Negativè, in multis enim locis solum reperi-
ri potest sensus *litteralis*, nullo pacto *mysticus*, ut in illo: *Dilege Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Et in illo alio: *Dominus tuus nunc est*; qui sensus est solus *litteralis*, non *mysticus*.

E contra in multis locis locis solum reperi potest sensus *mysticus*, nullo modo *litteralis*, ut in illo *Judic. cap. 9.* *Terunt ligna, ut ungerent supra se Regem*; qui sensus nullo modo potest esse *litteralis*, sed solus *mysticus*; nam per ligna intelligentur habitatores Urbis Sichen, qui constituerunt Abimelech supra se Regem ut in eodem Textu exponit. Similiter in hoc alio loco: *Inveni hominem secundum cor meum*; ubi illi *Cor* non potest sumi *litteraliter*, quia Deus non habet *cor*, sed *mysticus* per voluntatem. Et in illo Psalm. 78. *Comedierunt Jacob, & locum ejus desolaverunt*; ubi non potest haberi sensus *litteralis*, quod scilicet *Jacob*, & *locum ejus* comedenter; sed *mysticus*, & *metaphoricus*, ni-
mirum, quod *Jacob*, & *locum ejus* depredari fuit.

Tandem multa loca habere possunt omnes quatuor sensus, ut in Gen. cap. 16. dicitur, quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & alterum de libera; ubi per duos filios Abraham in sensu *litterali* denotantur *Isaac*, & *Iacob*; *Isaac* vir bonus filius Sarum uxoris Abraham, & *Iacob* homo filius filii Agar Ancille Sar. In sensu *Allegorico* per duos filios significantur duo Testamenta, ut exponit Apostol ad Galatas. In *Iacob* enim *Vetus* significatur, *Isaac* vero *Nova*. In sensu *moral*, seu *Tropologicus*, significantur possunt duo filii spirituales iuniori Prelati, quorum unus in *Isaac* proficiat, alter ut *Iacob* à perfectione deficiat. Et deinde in sensu *Anagogico* pugn duos filios significantur possunt Angeli, quorum multi stercentur, & sunt boni, multi ceciderunt, & sunt mali.

DE QUATUOR CONCILIIS.

400 Concilia Oecumenica, videlicet Generalia, & Universalia ad totum Orbe Christianum pertinentia, à Sede Apostolica approbata, & ab Ecclesia recepta, hucusque sunt decem, & octo. Tridentino inclusu: quorum principiora sunt prima qua-
tuor, quae ad authenticandam, stabilendam fidem, quam Sacra Scriptura predicit, conveniunt.

401 Primum est Nicenum, quod celebratum est ab anno Domini 327, usque ad annum 320, sub Silvestro Papa, & Constantino Imperatore, ubi conveniunt Episcopi 318, numero quidem sacro, quia longe ante figurato in Sacra Scriptura in illis 318. milibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportavit. In hoc Concilio damnata fuit heres Ari, iniquitatemque inter Divinas Personas ponentes, affectensis Filium creaturam. Unde Concil. Filium consu-
stantiam Patti confitetur, & proinde Symbolum si-
dei ab Apostolis editum, denouo contruxit, addendo illam particulam: *Consustantiam Patti*, statuque ut post hymnum glorificationis, qui est *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, adderetur: *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in seculorum. Amen.*

402 Secundum est Constantinopolitanum, quod celebratum est anno Domini 383, sub Damaso Summo Pontifice, & Theodosio Seniore Imperatore, ubi con-
veniunt 150. Patres; cui Concilio interfuit S. Hieronymus contra Macedonium negantem Spiritum San-
ctum esse Deum.

403 Tertium est Ephesinum, quod celebratum est anno Domini 434 sub Celestino Papa, & Theodosio Junio Imperatore, ubi conveniunt 200. Episcopi. Causa concilii fuit heres Nestorii Episcopi Constantiniopolitani duas personas in Christo admittentes, ac proinde unitas sub accidentali ratione, nemp per af-

fectum; qui error fuit damnatus, & sanctum, in duabus Christi naturis unam manere personam, nempe Verbi, adeoque duas naturas divinam & humanam esse unitas substantialiter in ratione substantiali hypostasis, seu persona; & ex tunc in Salutazione Angelica additum fuit: *Santa Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, &c.*

404 Quartum est Chaledonense, quod celebratum est anno 451, vel 454, sub Leone Papa, Valentiniiano, & Martiano Imperatoribus, ubi conveniunt 630. Episcopi contra omnes heres, praesertim contra Euthy-
chen Constantiopolitanum Achimandritam, in Chilo unam naturam afferentem, & ejus defensorum Dio-
scorum Alexandrinum Episcopum; ubi illi condannati fuere cum aliis hereticis, & definitum, sic Christum de Virgine natum, ut duæ nature, divina, & humana, secundum substantialiter realiter distinctæ, & impermixta remanserint, unitæ solim in unitate persona Verbi; ita in Christus verus Deus sit, & verus homo.

405 Praemissa quatuor principia Concilia, Ecclesia sancta tamquam quatuor Evangelia amplectitur, & veneratur cum Divo Gregorio in c. *Sicca*, dist. 15. De Conciliis erudit agit Bellarmus tom. 1. *contro. 4.*

DE SS. PATRIBUS.

406 Ad explanationem S. Scripturae, & confirmationem doctrinæ, quam predicamus, sensu*nti* Sanctorum Patrum, & aliorum Scriptorum Ecclæsticorum uti debemus, quantum ad omnia ea, quæ ab Ecclesia universalis sunt approbata, & communiter recepta, inter quos præcipue eluent Hieronymus in sensu *litterali*, Ambrofus in *Allegorico*, Augustinus in *Anagogico*, Gregorius in *Morali*.

407 Semper autem sunt attendenda Romanorum Pontificum sanctiones, etiam si doctrina sine Augustini, non Augustinus, sed Romanus Pontifex ex cathedra loquenter, errare non posse in materia fidei, non morum. Hinc Augustinus ipse ait cont. epist. fund. Non credemus Evangelio, nisi quia Ecclesia Catholica credo. Imò super quamplurimi doctrinis Sanctus fidei se retractavit, pro quo librum Rerum Consecrationum construxit. Adde prefatis Sanctos Patres in aliquibus discordare, quia Ecclesia permitit, quatenus nec contra fidem, nec contra bonos mores redundant: vid. in tom. 2. prop. 30. ab Alex. VIII. damn.

408 Quando autem inter se Patres, & Doctores discordant, liberum est nobis sequi, quem volumus; abstinentiam tamen est ab illis opinioribus, que possunt controvelli, & repelliri, quia non ad disputandum contra Patres, & Catholicos Doctores, sed ad populum erudendum, pergamum ascendimus. Hinc Sacra Scriptura contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, aut contra unanimem Patrum consensus, prout Tridentina Synodus cavit, Predicatori nullo modo ad suos sensus contorquere licebit. Si vero aliquam novam interpretationem ab Ecclesia sensu, Sanctorumque Patrum sententias non alienam, ad fidem Catholicæ doctrinæ illustrandam, vel ut pietatis studium exicerit, aliquando afferre voluerit, aliquid brevi prefabitur, quo id sibi licere humilietur peract, vid. num. 328.

Sententia tamen SS. PP. postquam latine prolatæ fuerint, vulgari idiome vertenda sunt ad erudiendam plebem.

409 Nec parviperenda est autoritas Philosophorum, illorum, inquit, qui non solum naturæ viam, & effectus, verum etiam morum, & vita normam investigaverunt, idque magna ex parte sunt consecuti, ut fuerint Plato, Aristoteles, Seneca, Tullius, & alii; ita enim usi sunt quoque SS. PP. in suis concionibus ad majorum perditorum fidelium confusionem.

DE RATIONIBUS.

410 Postquam autoritatibus probata fuerit proposicio, conseqüens est illam fulcire rationibus, quas vel Doctores, vel ipsum ingenium dare possunt. Rationes autem deducendi veniunt à locis communibus, videlicet.

1. *A Definitione*. Definitio est, que explicat naturam rei definitæ, vel per proprium genus, & propriam dif-

differentiam, qua est propriæ *Definitio*; vel per alia additamenta, quæ tamen non possunt alteri convenire, & hæc vocatur *Descriptio*; Exemplum hujus loci dat D. Gregorius Nyssenus, qui, ut auditores excitat ad glorias Deo agendas, sic hominem definit: *Homo est opus Dei ratione predilectus, ad eum, à quo creatum est, imaginem factum.*

Utitur etiam Ecclesiasticus Orator definitionibus à sensibus hominum ducis, ut est definitio, quam affectus Jacobus Apost. Ep. 4. cap. 15, cum dicit: *Quis est vita vestra? vapor ad modicum parvus, & deinceps exterminabilis.*

Interdum etiam alienis à vulgari loquendi confundit, quandoquidem Divus Basilius in oratione ad divites, postquam coram excusationem proponuit, deinde argumento à definitione sumptu redarguit, dicens: *At te ipsum pauperem esse dicis, & ego affior: pauper enim est, cù multa defuit: ut multis autem rebus indigat, insatiables habendi cupiditas efficit.*

2. A partium enumeratione dicitur argumentum, quando enumerantur aliae rebus, quæ poscent ad rem facere, præter illam ab Oratore propositam, non inventur, quod queritur. Exemplum habetur in Ecclesiaste Salomonis ad probandum, quod omnia sint vanitas. Item in Propheta Jeremias, cap. 9. ubi ostenditur in folio Deo gloriam, enumeratis rebus, in quibus homines gloriari solent, his verbis: *Non glorietur sapientia in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitias suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire, & nosse me, quia ego sum Dominus.*

3. Ab Etymologia sumitur declarando rem ex vi, & natura nominis, quo res quæque prædicta est. Exemplum dat S. Hier., qui scribens ad Heliодorum Monachum, hoc utitur argumento: *Interpretare nomen Monachi: hoc est nomen nostrum, quid igitur facis in iuria?*

4. A conjugatis. Conjugata dicuntur ea, quæ ab uno otto variè commutantur, quorum usus est frequens: v. gr. *Si Christiani sumus, Christiane vivamus*. Exemplum etiam præberet Apostolus: *Primum homo de terra terrenus, secundus homo de Cœlo Cœlestis*; sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem Cœlestis.

5. A Genere, & Specie: à genere potest argumentari ad speciem, v. gr. *Vitium est fugendum, igitur fugienda est avaritia*. Item è converso à specie ad genus, v. gr. ad probandum peccata misterios homines efficiunt, sic construi argumentum posse: *Adulterium & homicidium separant à Deo, que est maxima miseria; igitur peccata misterios homines efficiunt*.

6. A similitudine, si argumentum ex comparatione unius rei cum altera, qua in aliquo assimilantur: v. gr. *Sic vita naturalis illius agroti desperatio, qui natura medicamina spernit; ita vita gracie desperatus peccatoris, qui spiritualia medicamina contemnit*.

7. A dissimili, etiam sumitur argumentum per dissimilum comparationem. Exemplum habetur in libro Prov. cap. 4. ubi dicitur: *Instorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectionem: via impiorum tenetur*.

8. A Contrario. Quatuor secundum Ciceronem sunt contrariantur genera, *Adversaria, Privativa, Relativa, & Contradicentia*, à quorum singulis potest Ecclesiasticus Orator suum ducere argumentum.

9. Ab adversaria. Adversaria sunt ea, quæ sunt privative opposita, seu contraria, ut *Soberbia, & Fomites, Jejunium, & Crapula*, &c. Unde ab Adversis potest sic argumentari: *Superbius omnium peccatorum marrem est scimus, humiliatum ergo omnium fiendum virtutum infestemus*.

10. A privativis. Privativa sunt illa, quæ privative opponuntur, ut *formæ, & ejus carentia* in subiecto aperto nato ad illam habendam; ita *Gratia*, quæ appellatur *lux*, privativa potest intelligi opposita peccato, quod vocatur *tenebra*. Unde sic potest formari argumentum: *Sicut lux gratia est amanda, ita tenebra peccati est fugienda*.

11. A Relativis. Relativa illa sunt, quorum unum referunt ad aliud, ut *Pater, & Filius, Dominus, & Servus*. Exemplum hujus argumenti à Relativis habetur in Malachia cap. 1. his verbis: *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet; & tu amplas porticas, & ingentia testorum spatha metris*.

ubi est honor meus? & si dominus ego sum, ubi est tuor meus?

12. A contradicentibus. Contradicentia, seu contradictionia ea sunt, quorum unum negat illud, quod alterum affirmat; ut *scire, & non scire*. A contradicentibus igitur potest hoc modo Orator ducere argumentum, v. gr. *Qui Christum diligit, mandata eius servat: igitur qui eius mandata non servat, Christum non diligit*.

13. Ab antecedentibus. Adjuncta dicuntur ea, quæ cum rebus, vel personis, quoquo modo sunt conjuncta, sive inseparabiliter, ut sunt proprietates, & attributa; sive separabiliter, ut locus, tempus, vestitus, comitatus, apparatus, colloquia, velocitas in incœpu, rubor vultus, pallor, & alia, quæ rem magis exprimunt, & actiones aut meliores, aut deteriores efficiunt. Hoc loco usus est S. Basilius ferm. De Jejunio, dicens: *Item junianus color gravitatis plenus est, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modesto ornatus, placidas & lenis oculis, sedatus incœpus, vultus animi secum loquentis index, nulla intemperans risus insolentia, moderata lingua, & cordis prietas, &c.*

14. Ab antecedentibus, arguit potest deducendo consequentias, quæ ex illis necessariæ sequuntur.

Exemplum: Dicit Apostolus 1. ad Cor. cap. 13. *Quod charitas patiens est, benigna est, charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. igitur quæ est charitatem preuidit, patiens est, benignus est, &c.*

15. A consequentiis. Non infructuoso erit à consequentiis etiam probare antecedentia, hunc enim locum adhibuit ipse Christus in Euang. Matth. cap. 5. ubi à consequentiis probat: *Beatos esse pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum Calorum: item Beatos mites, quoniam ipsi possidebant terram, &c.*

16. A repugnantiis. Repugnantia differunt à contrariis, & dissimilibus, eo quia ista aliquem ordinem servant inter se; illa vero neque aliqua certa lege, nequid ordinis inter se opponuntur; sic repugnare dicuntur fatum cum homini libertate, invidia cum caritate, crudelitas cum delictis, &c. Hoc loco usus est Divus Ambros. In ferm. de Decoll. S. Joann. Bapt. ubi ait: *Postrero (quod erit omnes barbari horre confusione) inter epius atque omnibus consummandae crudelitatis exercitatio editionem, &c. & infra: Quid credulitas cum delictis? quid enim faneribus volvuntur? &c.*

17. A causis. Quoniam quatuor sunt genera causarum, *Materialis, scilicet ex qua res est; Formalis, per quam res est: Efficientis, à qua res efficitur: & Finalis, cuius gratia omnia sunt; hinc a singulis poterit Ecclesiasticus Orator suum elicere argumentum, ut infra.*

18. A causa materiali. Quia ē limo terra formatum fumus. S. Basilius in Opusculo *Attende tibi*: hunc locum ita exprefit: dicens: *Exulus ob divitias, & ob majorum turborum nobilitatem te jallas, & proper patrion, & pudicitudinem corporis attende tibi ipsi, quod moralis es, quod terra es, & in terram revertenteris.*

19. A Causa formalis. Ita agit D. Bernardus. *O anima insinua Dei imagine, decorata similitudine, redempta Christi sanguine, desporsa fide, donata spiritu, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, quid tibi cum carne?*

20. A causa efficienti. Qui plantavit arvenem, non audierat, aut qui finxit oculum, non considerat: probans per hoc, Deum humanam curare.

21. A causa finali sic argumentari poterit Orator: *Homo ad consequendam eternam beatitudinem est formatus: statu igitur, qui in temporalibus delictis, in divitias, in bonis beatitudinem collacant.*

22. Ab effectibus. Sicur quatuor sunt genera causarum, ita quatuor genera effectuum, quæ ex illis causis oriuntur. Ab hoc loco ostendit Christus Joan. cap. 10. fe. eis bonum Pastorem, dicens: *Bonus Pastor unum suum das pro oviibus suis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit; quia mercenarius est &c.*

23. A Comparatione dicitur argumentum, quando arguitur vel à maiori ad minus, vel à minori ad maius, vel à pari.

24. A majori ad minus, usus est D. Hieronymus, scribens ad Heliодorum his verbis: *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet; & tu amplas porticas, & ingentia testorum spatha metris;*

25. A

CAPUT IV.

De Causa formalis.

Quomodo debet concio formari?

25. A minori ad maius, arguit Div. Basilius in oratione ad divites: *Mare novit terminos suos, nos non transgreditur antiquum termini descriptionem: at vero avarus non reveretur tempus, non statuit terminum, non concedit consequentias successonis; sed ignis violentiam imitatur, omnia carpit, omnia depalat.*

26. A Pari concinne S. Augustinus quodam sermone: *His verbis: Et nos, & omnis populus natus Domini servi sumus, & si bene agimus, ad unum beatitudinem pariter perveniemus; & quare pauper tecum non accipit cibum, qui secum acceptus est Regnum: quare pauper non accipit vel reveretur unicam, qui secum ad concivium invitatum est Angelorum?*

DE SIMILITUDINIBUS.

410. *Similitudines*, que certè magna vi menti illuminant, & voluntatem movent, etiò possunt vel ex ipsi humanis actionibus, unam cum alia comparando: quomodo Christus Dominus similitudinem vigilantis Pastoris, & ovis errantis, obligationem superiorum circa subditos ostendit: vel ex naturali historia, nempe ex proprietatibus, ex natura herbarum, florarum, plantarum, & animalium, quomodo Deus in Deuteronomio cap. 32. ostendit Hebreis curam, quam de ipsis habuit, similitudine Aquila, dicens: *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos suis, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpit eum, atque portavit in humeris suis; vel ex ipsis vulgaribus rebus, quomodo ipse Christus assimilavit Verbum Dei semiui, quid seminavit homo in agro suo.*

Cavendum, ne similitudines indecenter, & viliter afferantur: aliquia rufum, & non fructum in auditoribus excitabunt.

DE EXEMPLIS.

412. *U*ltimum, quanvis non insimum locum in sacra concionē obtinent exempla: plurimum enim valent ad movendum auditorum animos. Summa autem sunt paterum exempla ex historiis Sacrae Scripturae, vel ex Vitis Sanctorum, & Sanctorum, vel ex mirabilibus à Deo patratis in peccatoribus, sive ad ostensionem misericordie sue, sive justæ vindictæ: dixi: *Preferim ex historiis sacris; nam historia prophana, qua ex vicis gentilium, vel mundanorum virorum desuntur, quamvis aliquando pro qualitate materia, de qua agitur, probe sint; non tamen ita frequenter illa commemorare debemus, ne auditores inde licentiz occasionem sumant, & etiò studiantur ad excusandas excusationes in peccatis.*

Historia vero naturalis, qua ex ipsa natura sumuntur, & proprietatibus rerum visibilium à Deo creatarum, non inferunt ad exempla, sed valde utilis est ad verbum Dei comptobandum per similitudines, comparationes, & per argumentationem à minori ad maius.

413. Advertenda autem sunt quinque, i. Quod quanvis uile sit aliquando, etiam Sanctorum peccata, & errores, ad humanam offendendam infirmatatem, & excitandam spem in magnis peccatoribus, in memoriam revocare, haud tamen ita frequenter illa commemorare debemus, ne auditores inde licentiz occasionem sumant, & etiò studiantur ad excusandas excusationes in peccatis.

2 Ne insipidi descriptionibus circumstantiarum, loci, temporis, vel prærogativarum personarum, vel alterius rei, que afferunt in exemplo, detinente oratio, ut defendendo pulchritudinem, indumenta, & similia, cum naturaliter ipsa historia producta fructum afferat.

3 Ne colloquio inter personas historie inducatur, nisi ipsa historia verba præbeat, vel probabilitatem inferantur.

4 Ne ita breve exemplum sit, ut cor penetrare non valeat; nec ita longum, ut tedium auditores afficiat.

5 Quod à fabulis poetarum facer Orator abstineat, vel adeo parcet illis utatur, & breverit, ut ferè nihil sit, quando scilicet apertissime cadant, & in talibus circumstantiis, ut pro antitoto essent, non tamē professionem reddent; non enim bene Arca Téhamenti, & idolum Dagon convenienter.

GENUS DELIBERATIVUM

418. *E*xcerptus Orator, quando Scripturis, rationibus, exhortationibus, vel ministris suaderet, nullus Judeus dicitur autem metaphorice in genere judiciali versari, quando ita acriter vita, & perversas consuetudines reprehendit, ut accusare videatur, constitudo tamquam reum ipsum vitium, & strucutum ex judiciali genere desumptam adhibendo.

GENUS DOCTRINALE

419. *A*dhibet, quando concionatoris finis, & scopus principalis alius non est, quam edocere veritatem, seu edocendo explanare aliquod mandatum Dei, vel Ecclesiæ, aut exponere, sive litteraliter, sive mysti-

mythicè, totum Euangelium, vel aliquam ejus partem, sur Sacr. Scripturam, & familia.

DE PARTIBUS ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

420 Septem enumerare solent Rethores Orationis partes: & sunt *Proemium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, Amplificatio, & Epilogus*. Hæc tamen partium distinctio non ita Ecclesiasticum Oratorum adstringit, ut illæ omnes necessariae arbitrentur. *Narratio* namque non est semper necessaria, nisi in genere demonstrativo. *Confirmatio, & Conclusio*, probatione subiecta est & in ea continetur; is etiam, qui amplificat quodammodo probate videatur. Ex tandem *Proemium*, seu *Exordium*, & *Epilogus*, seu *Proratio, admonitionis, & intelligentiae causa* adhibentur; quod haud semper necessari est agendum, præferunt in re faciliter, & nota: unde omnes orationis Ecclesiasticæ partes ad duas necessarias reduci possunt, quæ sunt *Propositio*, seu *propositum, & Propositio*: quoniam vero regulariter exorditur sacer Oratio, aliqua etiam de exordio tangam.

E X O R D I U M

421 *S*eu *Proemium*, est institutum, ut auditores dociles, attenti, ac benevoli reddantur. *Dociles* auditores reddet Orator, si recto ordine se dictum, & argutas questiones omisstum, interdum pollicetur; *Attentos*, si dixerit, se de salute animarum sermonem habitum, & quod ipso Deus docuerit, aut Sancti Patres scripserint, enucleaturum. *Benevoli* tandem, si neque inanis gloria cupiditate, nec avaritia, sed zelo Dei, & animarum salutis, dicendi munus afflupuisse protelabatur. *Debet* tandem exordia modesta esse, seu verecunda, gravia, & brevia: *modesta* quidem *seu verecunda*, quatenus scilicet numquam *Prædicator*, aut raro, si necessitas cogat, se ipsum lauder, vel de ipso loquatur, sed humiliatum ex orationis principiis praeficiat; *Graviori* item esse debet *Exordium*, aliqua videlicet præcata sententia illustratum, propriis verbis, & minime otiosis, quod dicendum est, exprimens. Et *Brevi*, ut ab omnibus vanitatis suspicione alienius efficiat judicetur.

Quantum ad loca Exordiorum, Exordia duci possunt vel a re ipsa, de qua agitur, seu ex ipsius orationis visceribus, vel ab Auditoribus, vel a loco; vel a persona ipsius oratoris; vel a similitudine; vel ab exemplo; vel à sententia facta Scriptura. Majorent etiam vim habentes, si accipiente, aut novitate, auditorum molestantures. Nonnumquam etiam ex abrupto ordinandum. Ad hoc Ecclesiasticus Oratores monent, ut copiam sibi Exordiorum, & Epilogorum è Sanctis Patribus colligant, at facilius, atque utilius ex tempore dicant.

P R O P O S I T I O.

422 Post *Exordium*, utatur Ecclesiasticus Orator propositione illius rei, quam demonstrare intendit: ad quam propositionem tria necessaria exiguntur. Quod sit una, ita ut omnia, que in Concionatione dicuntur, sive probando, sive amplificando, sive confutando, &c. ad unam conclusionem principalem reducantur; alioquin si propositione non erit una, neque concio una erit, sed multiplex, verbi gratia: *jejunium sit monitionem: quod sit statu factorum: quod sit antiquum, &c.* que sunt plures propositiones. Dicunt autem propositione via, quando unum habet subjectum, & unam passionem, 2. Quod sit *Catholica*, videlicet *confona fidei, & Sancte Matris Ecclesie locutione*; 3. Quod sit *popularis*, que scilicet populo sum infinitati, aut moribus, sit accommodata.

Ad orationem disponendam inservit propositionis divisio; sed cavendum est, ne ita instrumento dividendi delectetur Orator, ut confundens potius parat, quam memoriam confundat. In tria igitur, vel ad summum quatuor capitula, seu puncta, est propositione dividenda. Exemplum sit propositione: *jejunium est uile anima: hæc propositione potest dividi in illa quatuor ab ipsa Ecclesia enumerata, nempe quod jejunium vita comprimitur*.

mit, menem elevat, virtusem largitur, & confortat premissa. Ex quo patet, quod partes, in quas propositione dividitur, habere debent inter se aliquem nexus, ita ut omnes ad illam unam propositionem reducantur.

DE ARTE INVENIENDI PROPOSITIONE SITUATIONEM.

423 *A*rs inveniendi propositionem est, Sacram Scripturam diligenter perlegere, & ponderare, germanumque illius sensum, & non extortum inquirere, ac juxta illum firmas & eternæ veritatis Maximas esformare, quibus uteatur pro temporis opportunitate. Et ubi sensus literalis haberi non potest, ad alios sensus est recurrentum.

Juvat facios Expositoris, factorumque Concionatorum argumenta, & materiarum indices perpervovere, & imitari.

Sed illus permaxime proderit ad finiores profundioreque propositiones inveniendas, ad Orationem mentali confugere, atque in ea exercitari, in hac enim ipse Spiritus Sanctus mentem interiorum illuminat, & profunda Celestium Mysteriorum arcanam revelat. In hac quippe schola Sancti Patres, scientia haud humanae acquifita, sed potius divinitus infusa, tota sollempnitas, & inconcupisca doctrinas didecer, torque volumina conſcripere.

E P I L O G U S

424 *S*eu *Proratio*, est terminus orationis. Terminus naturæ sermone finis commixtione, praefertur quando sententia aliqua explananda è sacris literis sumitur, ut fecit S. Aug. in sermonibus ad populum, dicens: *Hoc retinete, huic fidei animas uestris subiugate, a Christo Domino premia confecuris Calebis Regni.*

Utile tamen est, sapienti cum aliqua commixtione animi orationem concludere, commixtio autem Christiana quatuor sunt species: scilicet *Timor, Spes, Dolor, seu penitentia, & Letitia*: hinc ut auditorum animos excitet, poterit hoc loco Ecclesiasticus Oratori scribere, videlicet, ut ab illecebris Diaboli, à Mundii amore, à domestica voluptatum tyrannie illos abducatur; aut ipso pro auditoribus penitentibus loquatur, aut faciat eos interdum orantes, atque depescantes: aut deplorat, deprecetur etiam cum lacrimis non longa tamen oratione, & cum nil citius artecat, quam lacrymae colliguntur ex ipsius sermonis sententia facta Scriptura. Majorent etiam vim habentes, si accipiente, aut novitate, auditorum molestantures.

Nonnumquam etiam ex abrupto ordinandum. Ad hoc Ecclesiasticus Oratores monent, ut copiam sibi Exordiorum, & Epilogorum è Sanctis Patribus colligant, at facilius, atque utilius ex tempore dicant.

S I L E C O N C I O.

425 In principio sermonis, seu in *Exordio Ecclesiastico* Oratori, de quo sibi dicendum sit, pronponit deinde, quod propositum fuit, explanabit; definitione utetur, divisione, rerum distinctione; brevem nonnumquam rationem subiecti, exemplo, similitudine rem declarabit; breviter interdum digredietur; ita tamen, quod unde deflexit oratio, ei iterum redire significet: concludat interdum singulis argumentis, nonnumquam pluribus explicatis. Quia explicaverit, cum iis: quæ sequuntur, conjungit, ad ea inservienter transiens; & tandem pro ultima conclusione ferventior, & magis penetrans adhibeat verba, interdum apostolis, breviter recapitulando discursum, ut melius in audientium memoria permaneat. Talem etiam adhibeat methodum: ut à principio usque ad medium concionatio auditores instruat, ac deinceps usque ad finem morscas, & pios affectus ultimo loco exciter.

DE PERSPICUITATE ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

426 Perspicuitas Orationis in hoc consistit, quod Ecclesiasticus Orator utatur in dicendo verbis, & nominibus magis propriis, ac communibus, quæ videlicet communis loquendi usus recepta sunt; non autem obscuris vocabulis, vel translati, quæ non videntur in usu: quoniam enim persuadere poterit, si non intelligatur? Excipe tamen ea, quæ propriis vocabulis explicata, sine verecunda, vel hortore audiiri nequeunt, ut sunt quedam corporis partes, & etiam aliqua peccata nefar-

De Causa formalis. Cap. IV.

ſcenitatem potius, quam pietatem sapientibus, aut fabellis, vel somnis utatur, ne fructum animarum amittat, & suspicionem præbeat de se ipso.

3 Ne *fatu*, *fortune*, *informis* nomine, alia id generis ab Ecclesiæ usi, jam pridem explofa, frequenter usurpet. Neve *Deos*, vel *Deas*, nisi improbando, vel deridendo gentilium fatuitatem, appellate audeat, quos illi tanquam Deos veneravere.

4 Ne aniculatum adhibeat proverbia.

5 Ne prædictæ miracula falsa, vel incerta, ut prophetias per Sacram Scripturam non approbatas, & à fortiori à se ipso temere excoquitas dicendo, Deum, vel Christum locutum fuisse; quod exectanda hypocrisia est. De istis enim conqueritur Dominus, Ezech. cap. 13. dicens: *Va Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.*

6 Ne historias narrat, vel explications Scripturae adhibeat, quæ ex apocryphis Scriptoribus sunt defunctæ.

7 Ne Praelatis Ecclesiæ, vel Religiosis, aut Ecclesiasticis detrahat, via sua nominatim propagando, sive verbis expressis, sive equipollentibus. Dixi *nominatim*; quia licet Concionatori generalibus verbis, via etiam Praelatorum, & Ecclesiasticorum dulciter reprehendere. Et quod dixi de personis Ecclesiasticis, etiam de secularibus est intelligendum: cum hoc tamē dicerim, quod numquam de pervertis quadruplici Praelatorum, vel Sacerdotum motibus agat, quin etiam de Prelatæ, vel Sacerdoti dignitate, & auctoritate multa dicat.

8 Quod in viuis reprehendendis à contumelias, injuriis, & execrationibus se abstineat: non enim ad risandum, sed ad monendum, sacer Orator pulpitum ascendit; v. 1. 1. ver. *contumelia*.

9 Quod numquam de Prædestinatione loquatur, quin aliquaque de libero hominis arbitrio attingat.

10 Quod numquam matrimonium ita laudet, ut virginitatem ei non anteponat.

11 Ne auditibus addelet, eos variis epithetis, & titulis frequenter laudando quamquam aliquando, si suo loco, & tempore adhibeantur, aliquid valent: sed parce illis utendum est; aprius enim est esse appellare fratres, & sorores in Christo, animas à Deo benedictas, animas Christianas, populum Dei, filios charismatos, dilectionis audidores, & familiib.

12 Nec sé ipse jactet, aut suas res pulcherrimas non ante auditas se dicturum pollicendo, vel narrando se in aliis locis dixisse, & admirationem concitraffe.

13 Tandem, ne supervacaneis & inutilibus verbis tempus conterat.

DE JUDICIO IN DICENDO.

427 *Judicium*, seu *Prædicatoris providentia in hoc consistit, quod prius diligenter inquirat mores, & precipua vita illius Civitatis, Oppidi, aut loci, ubi et concionatur, ad hoc, ut pro diversitate mortuum opportuna adhibere possit medicamina; non enim eadem ubique collyria sunt applicanda: similiter concionem suam ad ingenium & conditionem audientium accommodare, studeat: sicut enim non decet paperes, vel suffici obijugare de opibus epulsi, & de vestimentis pompa: ita neque decet ad ignarus ea, quæ intellectu difficultate sunt, predicare. Attendere igitur debent concionatores prius statum & conditionem audientium, atque circumstantias alias loci, temporis, &c. ne ducatur eis illud Jerem. Thren. cap. 4. *Parvuli perierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.**

DE EMENDATA LOCUTIONE.

428 *M*endatam locutionem in concionando commendat N. Seraphicus P. S. Franciscus Fratribus suis in 9. cap. Regule his verbis: *Adono quaque, & exhibitor eodem Fratres, ut in predicatione, quam faciunt, sint examinata, & casta coram eloqua, ad nesciatem, & edificationem populi.*

429 Ad hoc igitur, ut emendata loquatur Ecclesiasticus Orator, hæc observare debet. Caveat, 1. Ne solecismis ac barbarismis auditorum aures offendat.

2 Ne verbis jocosis, vel facetiis sicut excitantibus, aut minus honestis sermonibus, vel descriptionibus, ob-

quid

430 *E* mendatam locutionem in concionando com-

mittat N. Seraphicus P. S. Franciscus Fratribus suis in 9. cap. Regule his verbis: *Adono quaque,*

& exhibitor eodem Fratres, ut in predicatione,

quam faciunt, sint examinata, & casta coram eloqua,

ad nesciatem, & edificationem populi.

431 *A*d hoc igitur, ut emendata loquatur Ecclesiasticus Orator, hæc observare debet. Caveat, 1. Ne solecismis ac barbarismis auditorum aures offendat.

2 Ne verbis jocosis, vel facetiis sicut excitantibus,

aut minus honestis sermonibus, vel descriptionibus, ob-

quid

432 *P*romiscatio, quæ est maxima artis orationis constitut.

DE IDIOMATE.

433 *U*nfiquique (regulariter loquendo) in illo idiome, ac in ea lingua, in qua natus est, prædicare debet, ut major, atque ubiorem fructum ex sua prædicatione auditorum anima percipiant; maxime in propria Religione, ubi altera lingua non ab omnibus universaliter percipiatur: caveat tamen vocabula nimis ruda, & aspera, quibus scilicet genus infima plebis, & muliercula uti solent: sed nobiliora elegat, & perpolita, quæ videlicet à viris doctis, & civilibus communiter adhibentur.

Dixi: *Regulariter loquendo;* quia si in aliena Regione prædicet, & præfertur ubi nativum idioma minime percipitur, vel pro vili habetur, tunc studere debet in idiomate communiori, & magis accepto prædicare,

430 Examen Missionariorum. Tom. III. Pars III.

quod est v. gr. in Italia idioma Etruscum cum pronuntiatione Romana.

DE MODERATIONE VOCIS.

434 **V**ocem debet ita Ecclesiasticus Orator moderari, ut ab oratione non discordet; sed rebus, quas tractat, vox sit accommodata: aliud enim vocis genus, nempe acutum, & concitatum, requiriatur ad exprimendum zelum Dei: aliud, scilicet humile, & demissum, ad confundandum peccatores timore propriae conscientie pertinet. Ad exprimendum gaudium, vox esse debet lenis, & remissa. Ad dolorem animi manifestandum, vehemens quidam, & gravis sonus vocis requiriatur.

Itaque non debet Orator immoderatis vociferationibus uti, ubi remissa vox requiriatur, & lenis; neque uti leni, & remissa voce, ubi aliqua facies asperitas, ne frigida evadat oratio; similiiter quamdam vocis molitatem, vel magnitudinem non affecte: nimiam in dicendo tametatem, & celeritatem effugiat: Et tandem omnem cantilenam vitare studeat, sed solum familiariter, liberam & naturalem dicendi formam adhibeat; cauteisque ne uno semper vocis fono tota constet oratio.

DE ACTIONE.

435 **A**cio Oratoris, qua est individua pronuntiationis comes, & complementum, in motu & gestu corporis sita est: debet ergo Ecclesiasticus Orator eo modo, quo vocem, gestum rebus accommodante, de quibus tractat: oculi sunt principi pronunciationis comites, quorum intentione, & remissione, coniectu, & hilaritate, affectiones exprimuntur.

In gestu itaque & motu corporis haec Concionator eavere debet: scilicet, ne eodem semper gestu, neque manu eodem modo complicita, neque semper eadem vultus moderatione utatur. Ne pulpitum manus percussat, nisi quando rei magnitudo poterit. Ne per pulpitum cursit, vel saltet. Ne in pulpite unquam corpore innatetur, vel medium corpus demittat; sed rectus stet, aut sedeat. Ne, quando maximè commovere studet, oris speciem immutet, quod risum potius, quam commotionem exicit, nec labia lambat, vel mordet. Ne caput in latus inclinet. Ne supercilia contrahat, deducat, vel remittat. Ne humeros attollat, nec rufus contrahat. Ne brachium tanquam gladiatori immoderate prosciatur, quamvis moderate projectus sit tenuum orationis, quo interdum feruntur animi. Ne sistrum jactet, nisi in maximo sermonis calore. Ne manus supra os, vel oculos immediate ponat, nec demittat infra pedes. Ne manus ad femur apponat, nisi raro, cum ad indignationem movere voluerit. Ne pede suppoliat, nisi cum de rebus maximis agit. Ne digitorum gestum indecorum adhibeat; nec ipsorum argutis utatur. Ne crebro expuat, vel tussiat, nisi necessitate coactus.

Alia indecora simili fugiat, studeatque, ut actio sit libera, ac naturalis, non affectata; item nobilis, generosa, & spiritu plena, sancta, continens, & sine precipitatione: quod totum faciliter consequetur, si in principio sue exercitationis in hac arte concionandi peritos Magistros consulat, à quibus eruditur, & corrigitur.

PARS TERTIA.

Examen Missionariorum.

436 **Q**uoniam ipsum Missionarii nomen aperte satis admonet, eum, qui tam precipuum Apostolicum opus aggregi cupit, debet esse Missum; dicente Apolo ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi misserint?* Ideo primum, adverteri unusquisque, qui talentum verbum Dei annuncandi obtinuit, ne temeriter ad hoc munus obendum se ingeneret; sed solum, si Deo interiori inspirante, ab ipso sit vocatus tanquam Aaron; quod facile dignoscere poterit, si pro unico & principali fine habeat, minime tempore aliud emolumen, sed Dei gloriam, & An-

timatum profectum. Et tunc obtenta prius Ordinarii facultate, suorumque Superiorum benedictione, opus tam Deo charum aggrediarur.

437 Secundo: Hoc peracto, cum uno, vel duobus focus (prout loci Ordinatio placuerit) omni cum devotione ac modestia ad civitatem pergens, seu locum, ubi Apostolicani Missionem exercere voluerit; antequam incipiat, premonstrum faciat Parchum de suo adventu, & fine, ut ille ibi assit, & favet in cunctis, quae ad suum Ministerium conductent.

438 Tertio: Civitatem, seu locum ingrediens unus imaginem Crucifixi anteferat, alter vero campanulam, qua dato triplici signo, alta voce laudabit Sanctissimum Iesu Christi Nomen, vel Sacramentum, & Immaculata Virginis Marie sine macula originali conceperat.

439 Quartu: Magis elevando vocem, dicat: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos;* vel alium consilium texum, aut aliquam orationem jacularium lingua vulgari, que sibi ad communem populum, ipsiusque ad Ecclesiam convocandum, magis apta videbitur.

Hinc quis processionaliter incidentes, Litanias B.M.V. canere poterunt, vel coronam recitare; & plateas, aliquae loca populo magis frequenter tranfuso, aliquantulum fistat, & verba aliquia exhortationis faciat ad excitandos otiosos: *Quid hic statis tota die otiosi? Querite Dominum, dum inveniri potest;* vel aliud simile; & sic omnes post te conabuntur trahere.

440 Quinto: Cum in Ecclesiam fuerit populus congregatus, pulpitum Missionarius ascendat, & primum de ipsa Missione sermonem habeat, pro quo assumere poterit thema illud, Exodi 3. *Qui est, missis me ad vos;* ostendens se tanquam Moysem à Deo misum ad eos liberatos ab hijs presentis seculi Egypto, & à miserabilis servitute diaboli. Sermonem autem in tria puncta dividere poterit, differendo videlicet: Primo, de Dei gloria. Secundo, de Animarum salute. Tertio, de Emendatione vite. Invitet omnes ad penitentiam, ad compunctionis lacrymas, & ad peccatorum suorum integrum atque lacrymabilem confessionem, pro qua excipienda, sepe, ac socium exhibeat, si is quoque Confessarius fuerit: nec non alios probos audeundos Confessarios per facilitiori expeditione adhucetur.

Denique: Si Indulgentiam plenariam genet (uti Missionarii mei Ordinis tenent, ex num. 445.) habita prius Ordinarii benedictione, & in Regnis Bullae, Commissionari Cruciae licentia, Indulgentiam publicet, & ad illam, designata die (que poterit esse ultima, & Dominica) lucrandam invitet.

441 Sexto: Quolibet mane Missum celebrabit, in cuius fine (si circumstanti loci, & personarum attentis, judicaverit expedire) hanc parvum utile erit, verba pauca, sed fructuosa ad auditores habere, aliquod Missus mysterium, vel texum currentis Euangeli, seu Epistole, breviter declarando: Et post gratias Deo actas reliquum matutini temporis in audiendis Confessionibus infuntem, vel in aliquod aliud pietatis officium: ut in sedulis inimicorum odiis, assistendo moribundis, in Sacramento Eucharistie ad infirmos afficiendo, & in aliis similibus pietatis, & charitatis operibus, ostendens se in cunctis Animarum salutem, Deique cultum, & famulatum querere.

442 Septimo: Actum Missionis perficer hoc pacto. Populum prævenire poterit, affigendo per locum telleras convocationis, in quibus dies, & hora Missionis, & concionis notentur. Dic præfixa accende, cum per solita Campanæ signa excitat. Et si opus fuerit, ipse cum socio Vesperatum hora cum Crucifixo & campanula ad eundem convocandum exhibet, & secum ad Ecclesiam perducet.

Ibi post Vespertas ad locum aptatum ascendet, per horam dimidium doctrinam Christianam, articulosque fidei explanabit. Utilius erit, & simul iugendum, si fiat per oppositionem prætorum aptiorum, ad hunc effectum prius electorum, & tunc ante Missionarium cotam populo dispositorum, quorum unum à Missionario de articulo Doctrinae Christianæ interrogatum, si erit, aliud corrigat, & Missionarius supra illo puncto suam declarationem addat, siue prosequatur.

Post dimidiam horam doctrinæ Christianæ, quadragesima hora cum populo genitissimo expendet in oratione menta-

De Causa formalis. Cap. IV.

431

mentalib; vel locali, ipsam dirigendo pro S.R. Ecclesiastice exaltatione, Principum Christianorum pace, & concordia, & herefum extirpatione.

Statim (si fieri potest) apud Sacerdos, aut Clericus, in organo (si pulsari poterit) aut proprie Missionarium Itans cantuunculam more loci modeste canere poterit, quae sit materia concionis conformis.

Inde Missionarius in eo loco, aut in pulpito concionem habebit per tres horas quadrantes, in cujus finem, diem, & horam future concionis designabit.

Prima concio esse poterit de Confessione, & ejus partibus essentialibus, maxime agendo de integritate, dolore, & propofito. Aliis vero diebus sequentibus materiam concionum affuntes, prout melius animarum necessitati viderit expedire: videlicet de quatuor Novimis, Morte, Judicio, Inferno, & Paradiso.

De die misericordia in pariendo vere penitentibus. De malo proclamantibus converti ad Deum. De gravitate, & fideitate peccati mortalis.

Supra omnia autem valde fructuosum erit, in modo necessarium, de dictum Praeceptis Decalogi, de Praeceptis Ecclesiastice, & septem virtutis capitalibus sermones contene: ut plebs ignorare clare & distincte legem Dei ad dicere valeat, & quo obsecrare, quoque vitare teneatur, agnoscat, ne forte de ipsis Predicatorebus suis conqueratur Dominus, dicens: *Parvuli poterunt prearem, & non erat, qui frangeret eis.* Hinc haud parvum profectum erit, si aliquibus diebus à diebus concionis distinctis: horum ad doctrinam Christianam, & premissa praecpta explanandam affutat; & quibus quid dicibus, fusae habes in tono t.

443 Octavo: Hoc salutarium Sacre Missionis exercitium haud habet præscriptum tempus: perdure autem solem per quindecim, decem, aut octo dies. Prostabi potest ad mensum, si necessitas potuerit; quod magis expediens est pro doctrina Christiana in opibus, & locis rudibus.

Eo tempore poterunt quinque, aut octo conciones, ut supra num. 442. fieri, juxta locorum & personarum opportunityem.

444 Nonò denique. Ad magis excitandam populi devotionem, poterit Missionarius sue Missionis temporibus duas, aut tres Processiones ordinare cum interventione Cleri. Primam in principio Missionis pro disponitione Cleri. Primam in principio Missionis pro disponitione Cleri.

Secundam in medio pro penitentia exemplo ad peccatores commovendos, in qua deferent imaginem Crucifixi grandem cum luminibus, quantum fieri potest, ferentibus Clericis, Sacerdotibus, Religiosis, aut Confratribus, & Congregatis supra caput, & collum penitentia, ac mortificationis instrumenta. Et tunc ferme erit de Passione Domini, vel de penitentia agentia in remissionem peccatorum.

Tertiam tandem Processionem faciet in fine Missionis pro granaria actione, qua fieri cum laetitia magna simul & devotione, deferendo imaginem Beatis Virginis festivè ornatam, campanis pulsantibus, canendo hymnum, *Te Deum laudamus;* insuper gaudi, ac laudes Psalmos, & Cantica. Inde erit sermo de gratia Deo agendis pro beneficiis cunctis, tum spiritualibus, tum corporalibus, generalibus, & particularibus, precipue ipsius Missionis tempore ab omnium bonorum largitore collatis. Cui & Ego pro ceteris gratias ago, pro hujus *Examini Ecclesiastici Initio*, Incremento, & Meta.

INDULGENTIA PLENARIA

Concessa Missionarii Ordinis Minorum de Observantia Sancti Patris Francisci, & Christi fideliibus, ad quos idem Missi accesserint.

INNOCENTIUS PAPA XII

Universi Christi fideliibus presentes litteras inspectoris, salutem, & Apostolicam benedictionem.

445 **C**œlestium munierum thesauros, quorum dispensatores esse nos voluit Aeternissimus, libenter iis impartimur, quos pro sua in Deum & proximos charitate, & Christianæ Religionis zelo, animarum salutem omni studio procurare intelligi-

mus. Quo in genere eum Fratres Minores Ordinis Sancti Francisci de Observantia habemus, cosque in primis, quos Dilecti Filii corundem Fratrum Superiores ob hanc causam hoc ipso, & consequentiis annis in diversas Provincias Christianæ Recepimus, mittere constituerunt: Nos sane eorumdem

Fratrum pietatem, ac operam, concursum ad quos illi intendi erunt, religionem, & devotionem ipsius ritualibus gratis confore, atque augere cupientes, supplicationibus dilecti filii Matthei à Sancto Stephano dicti Ordinis Ministri Generalis Nobis super hoc humiliter portentis inclinati, piamente illius de liberationem, quantum cum Domino possumus, promovere volentes: de omnipotenti Dei misericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus & singulis Fratribus dicti Ordinis, tan Reformatis, quam non Reformatis, Ministro Generali ejusdem Ordinis subiectis,

ad Missiones in quibusvis locis de Ordinariis licentia respectiva exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt Missionarii Congregationis de Propaganda Fide) & aliis utriusque sexus Christiani Fidelibus, ad quos ipsi mittendi accesserint, novitatem, & Apostolicam benedictionem per praesentes impartimus: Nec non istud vere penitentibus, & confessis, ac Sacra Communione refectis, qui pro Sancta Romana Ecclesiastice exaltatione, Principum Christianorum unione, infidelium conversione, heresum extirpatione, prout unicuique suggesteret devotis pias ad Deum preces effuderint, Plenarium omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino Auctoritate Apostolica tenore praesentium pro una vice dumtaxat pro unaquaque Missione de Ordinariis locorum licentia respectiva facienda, concedimus, & enlargimus. Hortantes Venerabiles Fratres, Patriarchas, Prelates, Archiepiscopos, Episcopos, & alios Ecclesiastricos Prelatos, & Reatores, ac verbi Dei Predicatores ut in suis quisque Ecclesiis, cum populus frequentior fuerit, praesentes litteras, & omnia in eis contenta publicant, & publicari faciant, ac omnem eisdem Fratribus, tam Reformatis, quam non Reformatis, favorem, & auxilium in premis praestent. Volumus autem, ut praesentium transiungatis, etiam impensis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, & sigillo persone in Ecclesiastica dignitate constitutis obsignatis, eadem prorsus fides adhibetur, quae ipsi praesentibus adhucetur, si forent exhibiti, vel ostendentes. Datum Roma apud S. Matrem Majorem per Annulio Piscatoris, die xx. Augusti, MDCXIX. Pontificatus Nostri Anno Nono.

J. F. Cardinalis Albani.

PARS QUARTA.

Examen Conciliorum.

CAPUT I.

Notitiae Preliminares.

Quid latine Concilium dicitur, Græcum sive appellatur: Utique appellatione promiscue utitur.

2 Potest autem Concilium dividi, primò in Ecclesiasticum, & sæculare. Ecclesiasticum (de quo solo hic agendum) ex etymologia nominis allata ex *canationes*, definiti potest, Congregatio hominum Ecclesiasticorum prudenter, auctoritate Prelatorum convocata, ad tractandum communis intentione de rebus Ecclesiæ necessariis, & utilitatibus ejus publicatis concernentibus.

3 Conciliorum Ecclesiasticorum secundum Glossam in *can. Conventibus*, 1. quæst. 7. alia sunt Universalia, seu Generalia, alia Localia, seu particulares. Concilium Universale Ecclesiasticum est, quod a Papa, vel ejus Legato cum omnibus (id est, totius Orbis Christiani) Episcopis constituitur. Unde, & co-